

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ САМОСІЙНИХ ЛІСІВ НА ЗЕМЛЯХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

О.С. Дорош

доктор економічних наук, професор

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

e-mail: dorosholgas@ukr.net;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2906-4174>

І.-О. Ю. Застулка

аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

e-mail: oleksandr_zastulka94@ukr.net;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9017-460X>

На підставі наведених даних стосовно рівня лісистості в регіонах України з'ясовано, що ліси зростають нерівномірно й, відповідно, цей показник коливається від 3,7% у Запорізькій до 51,4% у Закарпатській областях. Обґрунтовано, що цю проблему подолати реально завдяки правовому захисту самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення, що перебувають у приватній власності. Виявлено, що більшість проблем, недоліків і прогалин законодавчого, економічного та політичного спрямування, пов'язаних із використанням цих угідь, урегульовано Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження лісів" № 2321-IX від 20.06.2022 року. З'ясовано поняття самозалісених земель та встановлено, що земельна ділянка вважається віднесеною до самозалісеної за умови, якщо внесені відомості про належність усіх її угідь до угідь самозалісеної ділянки до Державного земельного кадастру. Дослідження, які проводилися щодо подальшої долі самосійних лісів у межах територій територіальних громад, свідчать про те, що не завжди збереження самозалісених земель на сільськогосподарських землях і природних лугових землях є доцільним та економічно обґрунтованим у розрізі територіальних громад у різних регіонах України, обумовлених притаманною для них специфікою. Встановлено факти наявності самозалісених земельних ділянок на території досліджуваних територіальних громад. У цій відповідності запропоновані наукові підходи їх розв'язання. Зокрема, запропоновано при значному домінуванні лісових земель у структурі земельного фонду громади, а саме у випадку лісистості понад 50% й переважанні площ лісових земель у понад двічі над сільськогосподарськими землями, не допускати самозалісення сільськогосподарських земель на території громади.

Ключові слова: лісистість, самозалісені землі, сільськогосподарські землі, охорона самосійних лісів, охорона сільськогосподарських земель.

ВСТУП

Роль лісів у сприянні стабільності біосфери для підтримки екологічної, економічної та соціальної стабільності держави, життєдіяльності людей та сталого розвитку навколишнього природного середовища є загально визнаною. Для них характерне різне призначення: виконують водоохоронні, кліматорегулювальні, оздоровчі, ґрунтозахисні, санітарно-гігієнічні та інші функції.

На ліси припадає близько третини земної поверхні. У структурі земельного фонду України лісовий фонд становить 10,6 млн га, у тому числі вкритих лісовою рослинністю земель

9,6 млн га. На території України ліси зростають нерівномірно, більшість із них сконцентровані на Поліссі та в Карпатах. Лісистість території України наразі становить 15,9% при оптимальному показнику лісистості 20%. Лісорослинні умови в межах території України неоднорідні, тому й розміщені нерівномірно. Найвищий показник лісистості у Закарпатській області — 51,4%, а найнижчим він є в Запорізькій області — 3,7% [1]. Упродовж десятиліть цей показник зріс на 4,5%, що свідчить про позитивну динаміку, але незначну — усього лише на 0,3%. За прогнозними розрахунками науковців, при такій динаміці лісистість у 2030 році зросте

до 17,2% території України. Для порівняння: рівень лісистості на європейському континенті коливається від 27,8% в Туреччині до 68,4% у Фінляндії.

Сьогодні цю проблему в Україні подолати реально завдяки правовому захисту самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення, що перебувають у приватній власності. У цій відповідності одним із важливих пріоритетів Державної стратегії управління лісами України до 2035 року, схваленої розпорядженням КМ України від 29 грудня 2021 року № 1777-р., є "... збереження самосійних лісів на землях, категорії яких відмінні від земель лісогосподарського призначення..." [1], що дозволить збільшити площу лісового фонду України, покращити показник лісистості території і в такий спосіб забезпечити її екологічну стійкість, бо "... екологічні цінності та добробут мають займати пріоритетне значення в кожному суспільстві...", та, на жаль, "... повертаємося до цих проблем лише при загостренні кризових явищ в економіці природокористування..." [2, с. 7].

Крім того, через військові дії Україна втрачає ліси та інші цінні території, для відновлення яких знадобляться десятиліття. Війною пройдені майже 3 млн га лісу, а понад 500 тис. га знаходяться під окупацією, які можемо втратити [3].

Тим більше, забруднені внаслідок бойових дій самозалісені землі повертати в сільськогосподарський обіг шкідливо з екологічного погляду й до того ж фінансово не вигідно (йдеться про витрати на їх очищення). Доцільніше залишити їх під консервацію природним шляхом.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питання формування стратегії еколого-економічного розвитку лісового господарства розкриті в працях М.А. Хвесика, О.І. Дребот, О. Боцули та інших відомих учених. Проблемам фіскального регулювання в лісовому господарстві України, визначенню напрямів його реформування, розкриттю принципів, критеріїв та індикаторів сталого лісокористування у формуванні системи управління лісами та лісовим господарством України присвячені дослідження І.М. Лицура, В.А. Голяна, О.В. Сакаль, О.А. Голуб, А.А. Головка та інших. Достатньо глибоко розкрито досвід країн світу стосовно реформування лісового господарства та формування системи управління землями лісогосподарського призначення в роботах І.М. Лицура, І.А. Опенька. Концептуальні положення управління агроландшафтами лісомеліоративними методами розкрито в працях О.І. Фурдичка, В.П. Ситник, А.С. Заришняка, М.Д. Безуглого.

Вивченню проблем захисного лісорозведення присвячені дослідження Г.М. Висоцького, В.Ю. Юхновського, А.М. Виноградова, Є.С. Павловського, І.А. Опенька.

Попри це, проблеми, пов'язані зі збереженням самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення, що перебувають у приватній власності, є малодослідженими та потребують поглибленого вивчення

Мета дослідження: виявити проблеми законодавчого, економічного та політичного спрямування, пов'язані з використанням самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення приватної власності в територіальних громадах, та запропонувати наукові підходи їх розв'язання.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проаналізовано законодавчу та нормативну базу в контексті використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення приватної власності в територіальних громадах, зокрема нещодавні законодавчі зміни. Встановлено проблеми, пов'язані з використанням самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення приватної власності в територіальних громадах, зважаючи на останні законодавчі зміни.

Здійснено на територіях Чинадівської селищної та Вінницької міської територіальних громад практичні дослідження щодо виявлення самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення приватної власності. Визначено проблемні питання на практичних прикладах і запропоновано шляхи щодо подальшого використання та охорони самосійних земель на територіях досліджуваних громад.

Ідентифікацію самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення приватної власності та встановлення їх площ здійснено за допомогою класифікації супутникових знімків Sentinel-2. Для цього використовувалися супутникові знімки Sentinel-2 за 2017 та 2022 рр. і плани формування територій сільських та селищних рад. Класифікація супутникових знімків здійснювалася за допомогою програмного продукту Sentinel Toolbox. Спочатку наявні у файлі знімка просторові шари приводилися до одного піксельного розширення, потім перепроєктовувалися в систему координат WGS84. Після цього на знімки наносилися навчальні полігони у форматі шейпфайлів, які вказували класифікаційному алгоритму, де знаходяться ліси та чагарники, де забудовані землі та штучні об'єкти, де водні угіддя, де орні землі й де природні кормові угіддя в тих місцях, де їх можна чітко ідентифікувати

та перевірити за іншими джерелами. Потім алгоритм випадкового лісового дерева (Random forest tree) класифікував знімок та повертав растрове зображення в координатній системі WGS84, на якому відображалися різними кольорами (класами) 5 типів угідь, які йому надавалися у форматі шейпфайлів. Після цього результати класифікації знімків за 2017 та 2022 рр. порівнювалися між собою, дозволяючи виявити появу нових лісів чи зникнення наявних. Потім за планами територій сільських та селищних рад встановили самосійні ліси на землях сільськогосподарського призначення приватної власності.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

На тлі незаконних рубок лісів, наявних пожеж у лісах, проблем, пов'язаних із висиханням лісів, незаконної забудови земель лісогосподарського призначення, пошкодження через військові дії, отримуємо фактичне зменшення їх площі. Водночас складається ситуація, за якої сама природа відновлює територію лісів. Йдеться про самосійні ліси на землях сільськогосподарського призначення (що перебувають у приватній власності) та землях запасу, яких, за деякими оцінками, загалом нараховується від 300 до 500 тис. га [4]. Комітетом із питань аграрної політики та земельних відносин ВР України у 2018 році оприлюднені дані з наявних лише на Поліссі таких лісів близько 500 тис. га [5], а, за результатами проведення регіональної інвентаризації земель, у Сумській та Івано-Франківській областях площі самозалісених земель сягають 17 та 33 тис. га відповідно [6].

Оскільки, згідно з офіційними даними, ці території не належать до лісів, то й відсутня їх точна площа. До того ж обліковуються ці землі як землі сільськогосподарського призначення. Тому фактичну площу самозалісених сільськогосподарських земель отримуємо лише по завершенню Національної інвентаризації лісів [7].

Нормами Лісового кодексу регламентовано, що “усі ліси на території України, незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них, становлять лісовий фонд України і перебувають під охороною держави” [8], а самосійні ліси на сільськогосподарських землях де-факто були беззахисними. Ці ліси зросли на пайових землях, які їхнім власникам заборонялося до липня 2021 року відчужувати чи змінювати їх цільове призначення, та на землях запасу раніше державної, а нині комунальної власності, які почали заростати лісом, бо не використовувалися

(йдеться про дерева 20–30-річного віку із стійкою екосистемою, для догляду за якою потрібні незначні кошти). На противагу, штучно створені насадження потребують затрат як по догляду за ними впродовж перших 7–10 років зростання, так і на вирощування сіянців та їх висадку.

Із прийняттям Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження лісів” № 2321-ІХ від 20.06.2022 року [9] внесені зміни до Земельного та Лісового кодексів України.

Зокрема, **статтею 57⁻¹ Земельного кодексу України** введено поняття “самозалісена ділянка”, під якою розуміється “... земельна ділянка будь-якої категорії земель (крім земель лісогосподарського призначення, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення) площею понад 0,5 гектара, вкрита частково чи повністю лісовою рослинністю, заліснення якої відбулося природним шляхом [10].

Із прийняттям Закону № 2321-ІХ здобули можливість: зберегти самосійні ліси, на яких із плином десятка років вестиметься лісове господарство, що в подальшому стане сировиною для відновлення лісів на противагу вирубуванню; переорієнтувати підходи у веденні сільського господарства, завдяки яким Україна з виробника аграрної сировини перетвориться у виробника продуктів її переробки; вести сільське господарство на тих земельних ділянках, на яких найвигідніше з економічного погляду, і водночас не порушуючи екологічні вимоги [9].

У цій відповідності техногенно забруднені внаслідок бойових дій земельні масиви знову використовувати в сільськогосподарському виробництві як шкідливо з екологічного погляду, так і фінансово не вигідно з урахуванням витрат на їх очищення. Цілком вигідніше залишити їх під консервацію природним шляхом і отримувати дохід за рахунок екологічних фінансових інструментів, зокрема схем оплати екосистемних послуг тощо. Наразі провести консервацію пайової земельної ділянки чи змінити її цільове призначення на землі лісогосподарського призначення її власник може зробити за спрощеною процедурою і з власної ініціативи.

Земельна ділянка вважається віднесеною до самозалісеної за умови, якщо внесені відомості про належність усіх її угідь до угідь самозалісеної ділянки до Державного земельного кадастру. З дня внесення до Державного земельного кадастру цих відомостей земельна ділянка набуває статусу самозалісеної ділянки. Віднесення земельної ділянки до самозалісеної ділянки, сформованої як об'єкт цивільних прав і відомості про яку внесені до Державного земельного кадастру, здійснюється без роз-

роблення документації із землеустрою. У разі, якщо земельна ділянка несформована як об'єкт цивільних прав або ж сформована як об'єкт цивільних прав, але відомості про яку не внесені до Державного земельного кадастру, віднесення її до самозалісеної ділянки здійснюється відповідно до документації із землеустрою, на підставі якої відомості про земельну ділянку вносяться до Державного земельного кадастру. У цьому випадку розроблення проектів землеустрою доречно було б **забезпечувати коштом екологічних фондів**.

Якщо раніше зміна цільового призначення земельної ділянки для власника як ділянки лісогосподарського призначення була неприбутковою, а збитковою, то й у більшості випадків підлягала продажу або ж використовувалася для виробництва сільськогосподарської продукції (передусім як рілля), оскільки ніякі пільги законодавчо не передбачалися для власників цих земель. Наразі статтею 99 Лісового кодексу України передбачено **економічне стимулювання заходів із відтворення лісів з боку держави шляхом**: 1) компенсації витрат власникам лісів і лісокористувачам при створенні лісів і здійсненні лісовпорядкування; 2) при викупі земельних ділянок, що перебувають у приватній формі власності з подальшим веденням лісового господарства або створенні на цих ділянках територій та об'єктів ПЗФ; 3) при застосуванні прискореної амортизації основних фондів землеохоронного, лісоохоронного та природоохоронного призначення. Компенсація витрат на передбачені заходи здійснюється за кошти державного та місцевого бюджетів, підставою для чого є заява чи клопотання до органів виконавчої влади чи/або органів місцевого самоврядування, подана власниками лісів чи лісокористувачів за місцезнаходженням лісової ділянки [8].

Вважаємо, що самозалісену земельну ділянку, що перебуває у приватній власності, можливо обміняти на земельну ділянку сільськогосподарського призначення, що перебуває в державній або комунальній формах власності.

Розглядаємо також можливість передачі такої земельної ділянки державному лісогосподарському підприємству на правах оренди зі збереженням цільового використання землі та лісової рослинності.

Доречно було б передбачити спрощений варіант зміни цільового призначення земель за фактом їх самозалісення для державних і комунальних земель.

Доцільно обмежити продажу самозалісених земель, що перебувають у державній або комунальній формах власності, та сприяти їх

передачі державним та комунальним лісогосподарським підприємствам у користування.

Додається й можливість для створення на пайових земельних ділянках природоохоронних територій чи об'єкту рекреації на праві приватної власності, що надто поширено за кордоном. Цьому має передувати розроблення бізнес-плану з метою отримання доходу, який у подальшому спрямувати на впорядкування чи догляд за лісовими угіддями. За умови створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду та лісорозведення п. 1 статті 208 Земельного кодексу України передбачено звільнення від відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва громадян та юридичних осіб. Фізичні та юридичні особи звільнюються й від відшкодування цих втрат "... у разі зміни цільового призначення земельних ділянок сільськогосподарського призначення з віднесенням їх до земель лісогосподарського призначення, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, історико-культурного призначення, здійснення заходів із консервації земель" [10].

На часі й запровадження пільгового оподаткування самозалісених земель, щоб їх власник мав змогу наявні кошти витратити на догляд за лісом хоча б на певний період (скасування земельного податку можливе у випадку ведення суб'єктом господарювання лісового господарства).

З іншого погляду, власники таких земель мають доєднатися до виконання норм Лісового кодексу, яким регламентовано, що "усі ліси на території України, незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них, становлять лісовий фонд України..." в напрямі збереження самозалісених сільськогосподарських земель на власних територіях.

Видатки на ведення лісового господарства, охорону і захист лісів за останні 10 років були такими: від максимального в 595,5 млн грн у 2012 році до мінімального — 88,0 млн грн у 2016 році. У держбюджеті на 2021 рік на ці цілі планувалося витратити 599 млн грн [11]. Аналіз площ відтворення та рубок лісів за 2011–2020 рр. вказує на тренд до зменшення як площ відтворення лісових земель, так і площ їх рубок (рис. 1).

На нашу думку, частину цих коштів можна було б спрямувати на викуп державою самозалісених сільськогосподарських земель із стійкою екосистемою.

Водночас доповнено зміст статті 209 Земельного кодексу України, якою визначено, що кошти, які "... надходять у порядку відшкоду-

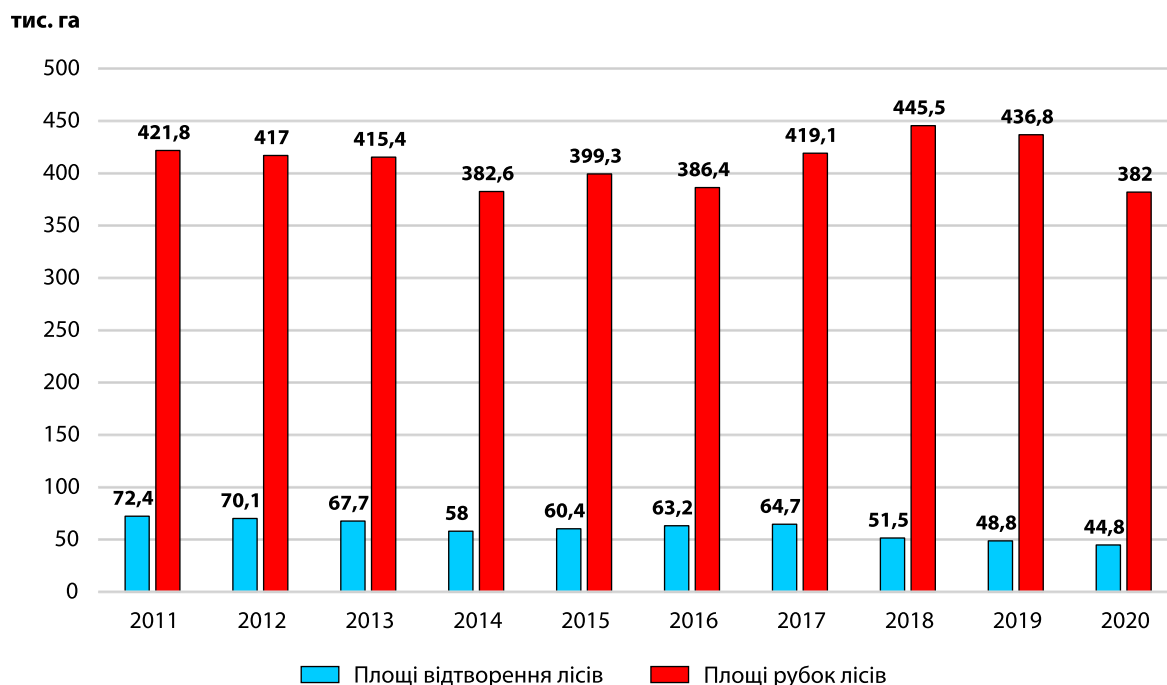

Рис. 1. Площі відтворення та рубок лісів в Україні протягом 2011–2020 рр.

Джерело: [11].

вання втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, використовуються... на лісорозведення, у тому числі на здійснення лісовпорядкування..., а також на викуп самозалісених ділянок приватної форми власності з метою ведення лісового господарства...” [10].

Зазначене дозволить розв’язати наявні проблеми із самосійними лісами на землях сільськогосподарського призначення. З одного боку, зросте показник лісистості на території України за рахунок цих земель без витрат коштів на створення нових лісів, а з іншого — стимулюватиме приватних власників до збереження лісів природного походження на цих землях.

Дослідження проблем, пов’язаних із самосійними лісами, із практичного погляду здійснено на території Чинадіївської селищної та Вінницької міської територіальних громад. Спочатку дослідження проводилися на території Вінницької міської територіальної громади (далі — ВМТГ). Площа громади складає понад 25,6 тис. га. При цьому площа лісів у межах території громади встановлена шляхом класифікації супутникових знімків Sentinel-2. Станом на серпень 2017 року площа лісів становила майже 3,4 тис. га. За класифікацією ж знімка за серпень 2022 року отримали дещо меншу площу, майже на 40 га. Як результат, встановили наявність самозалісених земель на території громади. Площа лісів при цьому зменшилася за рахунок вирубок посеред лісових масивів.

Характерно те, що показник лісистості у ВМТГ складає 13,2%, а сільськогосподарських земель на її території — понад 9000 га. На рис. 2 та 3 наведені приклади самозалісення сільськогосподарських земель на території ВМТГ.

На *рисунку 2* насиченим зеленим кольором позначені ліси, які були наявні на території громади станом на серпень 2017 року, а світло-зеленим — самосійні ліси, що зростали

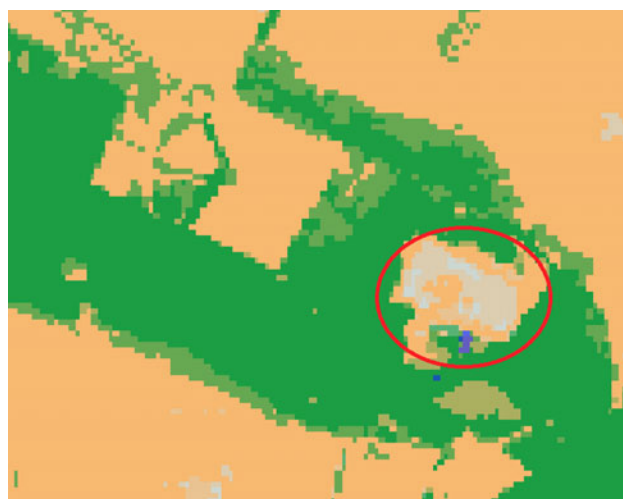

Рис. 2. Приклад розростання лісових масивів на території ВМТГ

Джерело: класифіковано авторами за знімками Sentinel-2.

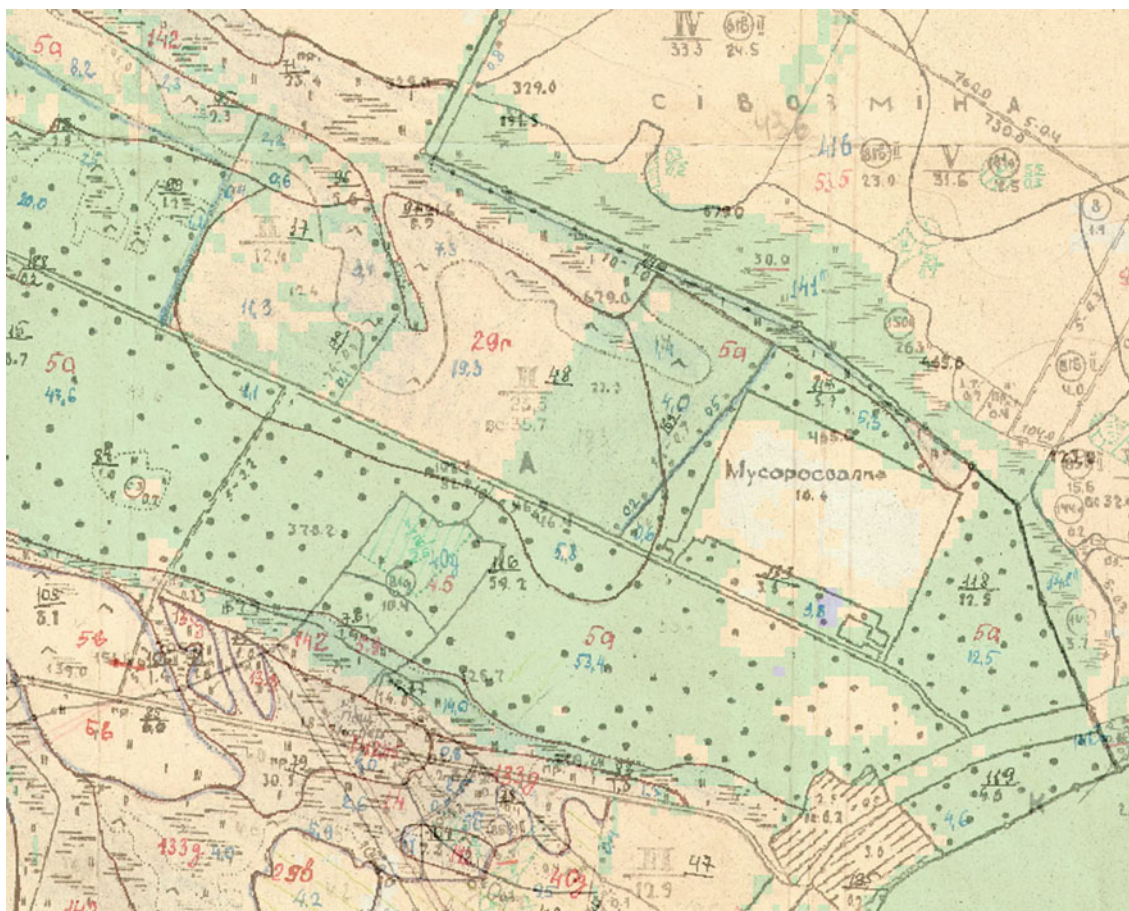

Рис. 3. Приклад розростання лісових масивів на території ВМТГ

Джерело: класифіковано авторами за знімками Sentinel-2.

впродовж 2017–2022 рр. Помаранчевим кольором позначені сільськогосподарські землі, а сірим — звалище. У кружечку, обведеному червоним кольором, наведено приклад рубки лісу посеред лісового масиву.

На третьому рисунку поверх класифікованого супутникового знімка Sentinel-2 станом на серпень 2022 року наклали плани територій сільських рад, що ввійшли до складу ВМТГ. У результаті встановили факт самозалісення заболочених природних кормових угідь, ріллі, яке тривало до 2017 року, проте й із того часу лише інтенсифікувалось. Відповідно, враховуючи низький рівень лісистості території ВМТГ, який є нижчим за середній по Україні, доцільно узаконити самозалісені землі як лісові угіддя, що сприятиме їх збереженню та водночас зросте показник лісистості в громаді.

Щодо Чинадіївської селищної територіальної громади, то на початковому етапі проведення досліджень проаналізували статистичні дані щодо розподілу угідь на території громади (наявні дані за формою статистичної звітності № 6-зем за 2016 рік). Станом на 2016 рік на тери-

торії Чинадіївської ОТГ налічувалося 11338,29 га земель, вкритих лісовою (деревною та чагарниковою) рослинністю (табл. 1).

Лісові землі становлять понад 50% території громади. При цьому на території Чинадіївського старостинського округу станом на 2016 рік було 23 га чагарників. Проте, відповідно до плану Чинадіївської селищної ради від 2001 року, чагарників на території громади наявно більше, вони використовувалися як пасовища, тому в статистичній звітності віднесені до сільськогосподарських земель.

У ході проведення досліджень також здійснено класифікацію супутникових знімків Sentinel-2 на території Чинадіївської громади за серпень 2017 та 2022 років. Зіставивши між собою супутникові знімки за ці роки та орієнтуючись на межі угідь за планом Чинадіївської селищної ради за 2001 рік, постало питання наявності самосійних лісів у межах території громади. Відсутність наразі доступу до Публічної кадастрової карти ускладнює розв'язання поставленого завдання. Результати класифікації супутникових знімків Sentinel-2 за 2017 та 2022

Таблиця 1

Розподіл лісових земель на території Чинадіївської селищної територіальної громади

Назва колишньої сільської/селищної ради	Лісові землі		
	Усього, га	у тому числі	
		Чагарники, га	Ліси, га
Бабичівський	861,6504	175,4299	686,2205
Бистрицький	1154,8	69,2	1085,6
Брестівський	2116,6	44,9	2071,7
Обавський	2713,2698	12,7923	2700,4775
Чинадіївський	4491,9698	23,0573	4468,9125
Усього по громаді	11338,29	325,3795	11012,911

Джерело: статистична звітність за формою № 6-зем, надана Чинадіївською селищною радою.

Таблиця 2

Результати класифікації супутникових знімків Sentinel-2 на території Чинадіївської селищної територіальної громади

Назва угіддя	Площа, га (2017)	Площа, га (2022)
Вода	116,2042	112,1813
Забудова	348,6125	360,3151
Сільськогосподарські землі/природні лугові землі	4472,8769	5060,7046
Ліси/чагарники	11981,5736	11386,0662
Усього	16919,2672	16919,2672

Джерело: авторські розрахунки за знімками Sentinel-2.

роки на території Чинадіївської громади відображені в таблиці 2.

За результатом проведеної класифікації супутникових знімків Sentinel-2 встановлено, що площа лісових земель у межах об'єкту дослідження у 2017 році була більшою у понад 600 га у зіставленні з даними звітності за 2016 рік (форма 6-зем). Відповідно процеси самозалісення наявні на території громади, адже при аналізі супутникових знімків та їх співставленні з планом Чинадіївської селищної ради за 2001 рік виявлено наявність самозалісених сільськогосподарських земель (рис. 4, 5). Станом на 2022 рік площа лісових земель знизилася на майже 600 га й практично дорівнює їх площі відповідно до статистичної звітності за 2016 рік. Такий стан пояснюється частковими рубками лісів посеред лісових масивів, проте здебільшого — викорчовуванням дерев та кущів на самозалісених сільськогосподарських землях.

На наведених рисунках відображені приклади самозалісення сільськогосподарських земель, які в подальшому були приведені їх власниками (шляхом розкорчування) до ведення сільськогосподарського виробництва. На

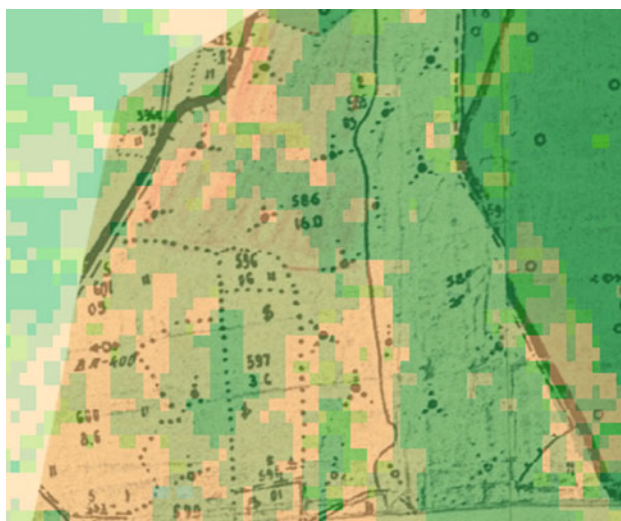

Рис. 4. Приклад самозалісення сільськогосподарських земель, які в подальшому були приведені їх власниками (шляхом розкорчування) до ведення сільськогосподарського виробництва

Джерело: класифіковано авторами за знімками Sentinel-2.

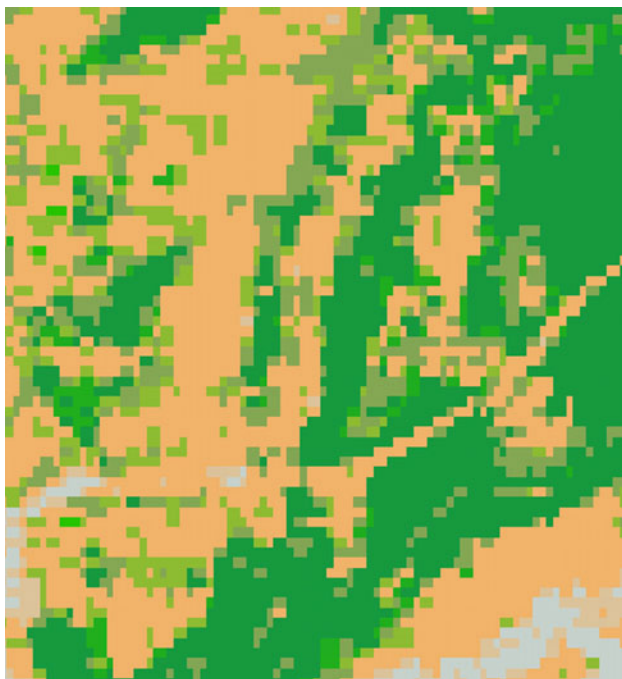

Рис. 5. Приклад самозалісення сільськогосподарських земель, які в подальшому були приведені їх власниками (шляхом розкорчування) до ведення сільськогосподарського виробництва

Джерело: класифіковано авторами за знімками Sentinel-2.

рисуноків яскраво-зеленим кольором позначена лісова рослинність, наявна станом на 2022 рік. Салатовим та сіро-зеленим кольорами позначена лісова рослинність, наявна в 2017 р., проте відсутня в 2022 р., рожевим кольором позначені сільськогосподарські землі.

Якщо в загальному по країні питання збереження самосійних лісів посідає вагомое значення, особливо в Лісостеповій та Степовій агрокліматичних зонах, то для Чинадіївської громади важливішим є збереження сільськогосподарських угідь та їх захист від самозалісення. Це пояснюється тим, що лісистість території Чинадіївської громади станом на

2022 рік складає 67%, при цьому сільськогосподарські та природні лугові землі складають майже 24% території громади. У контексті продовольчої безпеки сільськогосподарські землі мають значну перевагу на території громади і їх збереження є ключовим для подальшого її розвитку. Відповідно, звільнивши від самосійної лісової рослинності сільськогосподарські та природні кормові угіддя площею майже 500 га, землекористувачі Чинадіївської громади вчинили раціонально.

ВИСНОВКИ

Ситуація, що склалася із самосійними лісами в Україні, демонструє помилковість у веденні державної екологічної політики в регіонах країни впродовж тривалого періоду. Лише з ухвалою Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження лісів” № 2321-ІХ від 20.06.2022 року більшість проблемних питань законодавчого, економічного та політичного спрямування, пов’язаних із використанням самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення приватної власності в територіальних громадах, підлягають розв’язанню. Це сприятиме зростанню показника лісистості території України, забезпечить її екологічну стійкість, що особливо актуально зі збільшенням площ техногенно забруднених сільськогосподарських земель унаслідок ведення бойових дій.

Дослідження, які апробувалися на прикладах Вінницької міської територіальної громади та Чинадіївської селищної територіальної громади в Закарпатській області, свідчать про те, що не завжди збереження самозалісених земель на сільськогосподарських землях та природних лугових землях є доцільним та економічно обґрунтованим у розрізі регіонів України. Відповідно, вважаємо за доцільне в громадах, лісистість яких складає понад 50% та площа лісів у яких переважає площу сільськогосподарських земель у понад двічі, уникати самозалісення сільськогосподарських земель.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року: Розпорядження Кабінету міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1777-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.06.2022).
2. Dorosh, O., Fomenko, V., Hunko, L. & Saliuta, V. (2020). Local land management of field protection forest belts: decentralization models. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2020. № 2–3. с. 6–17. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2020.02.01>
3. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Відтепер самосійні ліси та луки захищені від знищення: Парламент ухвалив у другому читанні законопроект № 5650. 2020. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39326.html> (дата звернення: 15.06.2022).
4. WWF Україна. Як збільшити площу лісів на 1 млн га в реальності, а не на папері. Звернення WWF до Президента України. 2021. URL: <https://wwf.ua/?5093416/wwf-ukraine-to-the-president> (дата звернення: 15.06.2022).

5. ДП Ємільчинський лісгосп. Про результати виїзного засідання з питання: “Проблематика реформування лісового господарства”. 2018. URL: <http://lhnv.net/?p=1418> (дата звернення: 15.06.2022).
6. Державне агентство лісових ресурсів України. Національна інвентаризація лісів: як лісова політика формує суспільне сприйняття лісокористування. 2018. URL: https://www.apd-ukraine.de/images/2018/Wald/National_Forest_Inventory_print_ukr.pdf (дата звернення: 15.06.2022).
7. Кабінет міністрів України. Держлісагентство: в Україні буде проведена інвентаризація лісів. 2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhlisagentstvo-v-ukrayini-bude-provedena-inventarizaciya-lisiv> (дата звернення: 15.06.2022).
8. Лісовий кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text> (дата звернення: 16.06.2022).
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження лісів: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2321-20#Text> (дата звернення: 16.06.2022).
10. Земельний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 16.06.2022).
11. Слово і діло. Ліси в Україні: скільки грошей витрачали на відновлення останні 10 років. 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/06/15/infografika/suspilstvo/lisy-ukrayini-skilky-hroshej-vytrachaly-vidnovlennya-ostanni-10-rokiv> (дата звернення: 16.06.2022).

SCIENTIFIC APPROACHES TO THE USE OF SELF-SEEDED FORESTS ON AGRICULTURAL LANDS OF PRIVATE PROPERTY IN TERRITORIAL COMMUNITIES

Dorosh O.

Doctor of Economics, Professor,
Head of Land Recourses Management Department
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv)
e-mail: dorosholhas@ukr.net;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2906-4174>

Zastulka I.-O.

Postgraduate Student
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv)
e-mail: oleksandr_zastulka94@ukr.net;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9017-460X>

Based on the given data on the level of forest cover in the regions of Ukraine, it was found that forests grow unevenly and, accordingly, this indicator varies from 3.7% in Zaporizhzhia to 51.4% in Zakarpattia Oblasts. It is substantiated that this problem can be overcome through the legal protection of self-seeded forests on privately owned agricultural lands. It was found that most of the problems, shortcomings and gaps in the legislative, economic and political direction related to the use of these lands are settled by the Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on the Preservation of Forests” No. 2321-IX dated June 20, 2022. The concept of self-forested land has been clarified and it has been established that a plot of land is considered to be self-forested, provided that information about the belonging of all its lands to self-forested land is entered in the State Land Cadastre. Studies conducted on the further fate of self-seeded forests within the territories of territorial communities indicate that the preservation of self-forested lands on agricultural lands and natural meadow lands is not always expedient and economically justified in terms of territorial communities in different regions of Ukraine due to their inherent specificities. The facts of the presence of self-forested land plots on the territory of the investigated territorial communities have been established. Accordingly, scientific approaches to their solution are proposed. In particular, it is suggested that with a significant dominance of forest lands in the structure of the community’s land fund, namely, in the case of more than 50% forest cover and the predominance of forest land areas in more than two times over agricultural lands, self-afforestation of agricultural lands on the territory of the community should not be allowed.

Keywords: forest cover, self-forested lands, agricultural lands management, protection of self-seeded forests, protection of agricultural lands.

REFERENCES

1. Pro skhvalennia Derzhavnoii stratehii upravlinnia lisamy Ukrainy do 2035 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy vid 29 hrudnia 2021 r. № 1777-p. [On the approval of the State Strategy for Forest Management of Ukraine until 2035: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 29, 2021 No. 1777-r]. (2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-2021-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
2. Dorosh, O., Fomenko, V., Hunko, L. & Saliuta, V. (2020). Local land management of field protection forest belts: decentralization models. *Zemleustrii, kadastr i monitoringh zemel — Land management, cadastre and land monitoring*, 2–3, 6–17. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2020.02.01> [in English].

3. Vidteper samosini lisy ta luky zakhyshcheni vid znyshchennia: Parlament ukhvalyv u druhomu chytanni zakonproiekt № 5650 [From now on, self-seeded forests and meadows are protected from destruction: the Parliament adopted in the second reading draft law No. 5650]. (2020). URL: <https://mepr.gov.ua/news/39326.html> [in Ukrainian]
4. Yak zbilshyty ploshchu lisiv na 1 mln ha v realnosti, a ne na paperi. Zvernennia WWF do Prezydenta Ukrainy [How to increase the area of forests by 1 million hectares in reality, not on paper. Appeal of WWF to the President of Ukraine]. (2021). URL: <https://wwf.ua/?5093416/wwf-ukraine-to-the-president> [in Ukrainian]
5. Pro rezultaty vyizdnoho zasidannia z pytannia: “Problematyka reformuvannia lisovoho hospodarstva” [About the results of the field meeting on the issue: “Problems of reforming forestry”]. (2018). URL: <http://lhnv.net/?p=1418> [in Ukrainian]
6. Natsionalna inventaryzatsiia lisiv: yak lisova polityka formuie suspilne spryiniattia lisokorystuvannia [National forest inventory: how forest policy shapes public perceptions of forest use]. (2018). URL: https://www.apd-ukraine.de/images/2018/Wald/National_Forest_Inventory_print_ukr.pdf [in Ukrainian]
7. Derzhlisahentstvo: v Ukraini bude provedena inventaryzatsiia lisiv [State Forestry Agency: an inventory of forests will be conducted in Ukraine]. (2020). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhlisahentstvo-v-ukrayini-bude-provedena-inventarizaciya-lisiv> [in Ukrainian]
8. Lisovyi kodeks Ukrainy [Forrest Code of Ukraine]. (1994). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Information from the Verkhovna Rada of Ukraine*. 17. art. 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text> [in Ukrainian].
9. Pro vnesennia zmin do deakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy scshodo zberezhenia lisiv: Zakon Ukrainy [On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the preservation of forests: Law of Ukraine]. (2022). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Information from the Verkhovna Rada of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2321-20#Text> [in Ukrainian].
10. Zemelnyi kodeks Ukrainy [Land Code of Ukraine]. (2002). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Information from the Verkhovna Rada of Ukraine*. 3–4. art. 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> [in Ukrainian].
11. Lisy v Ukraini: skilky hroshei vytrachaly na vidnovlennia ostanni 10 rokiv [Forests in Ukraine: how much money was spent on restoration in the last 10 years]. (2021). URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/06/15/infografika/suspilstvo/lisy-ukrayini-skilky-hroshej-vytrachaly-vidnovlennya-ostanni-10-rokiv> [in Ukrainian].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Дорош Ольга Степанівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління земельними ресурсами, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв оборони, 15, м. Київ, Україна, 03041; e-mail: dorosholhas@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2906-4174>)

Застулка Ілля-Олександр Юрійович, аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв оборони, 15, м. Київ, Україна, 03041; e-mail: oleksandr_zastulka94@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9017-460X>)

НОВИНИ

НОВИНИ

НОВИНИ • НОВИНИ • НОВИНИ

Кабмін назвав суму збитків, завданих окупантами екології України. Збитки, які російські окупанти завдали екології України, перевищили 200 млрд грн. Як передає кореспондент УНІАН, про це під час прес-туру до Чорнобильської АЕС повідомив міністр захисту довкілля та природних ресурсів України **Руслан Стрілець**. “Всі ті кейси, які ми на сьогодні зафіксували, вони щодня додаються до нашого мобільного додатку “Еко загроза”, яким може користуватись кожен українець. На сьогодні ця цифра вже перевищує 200 млрд грн”, — сказав він.